

Per ornatum vero intelligimus, quidquid gemmarum et auri et vestium adhibetur sive corpori, sive etiam lectis et parietibus et jumentis, quibus insidunt. Sic etiam accepto fuceo et ornatu duobus libellis tractat Tertullianus hanc rem, quorum priorem de cultu mulierum, posteriorem vero de ornatu earundem inscripsit.¹

Caput II. De ornatu moderato et excessivo.

3. Quoad secundum notandum, quantum ad rem praesentem attinet, duplicem esse hujusmodi sive fucum sive ornatum, alterum excessivum et superfluum, alterum vero moderatum. Excessivum autem est ille, qui iudicio bonorum et prudentium virorum metas rationis excedit; moderatus vero est, qui eorundem iudicio intra rationis metas continetur; et iudex est modestia et pudicitia et verecundia illo utens; qui quidem procul dubio varius est pro varietate et conditione utentium et tempore. Alius enim decet christianum, alius decebat olim Judaeum, alius decet religiosum, alius saecularem, alius nobilem, alius ignobilem, alius divitem, alius pauperem, alius principem, alius subditum, alius juvenem, alius senem, alius denique virum, alius feminam; et in quovis horum habet aliqualem latitudinem, nec in puncto et indivisibili consistit.

Caput III. Quando ornatu et fuceo licite adhiberi possit.

4. His suppositis jam patet tertium, posse scilicet licet raro licite et cum merito adhiberi hujusmodi fucum vel ornatum, qui moderatus et non excessivus sit. Quod quidem et scriptura et ratione constat.

Ait enim scriptura de probatissima illa vidua Judith loquens: „Vocavitque abram suam, et descendens in domum suam abstulit a se cilicium et exiit se vestimentis

¹ Ambo inveniuntur in tomo I. Patrol. Lat. Mignianae col. 1303 ss. cum inscriptione accuratori: De cultu feminarum lib. I. et lib. II. Tertullianum adhuc catholicum auctorem habent.

Lainex, Voia Tridentina etc.

VII.

De fuceo et ornatu mulierum.

1. De fuceo et ornatu tractaturi, primo, quid vox fuci et ornatus sit, declarabimus. Deinde quantum ad rem attinet, divisionem fuci et ornatus apponemus. Tertio ostendemus, ornatum et fucum licite et cum merito quandoque, licet raro, fieri posse; quarto, saepe fieri cum peccato veniali; quinto, saepe etiam peccata mortalia in eo committi. Sexto diluemus rationes, quibus fucus vel ornatu superfluum defendi solet. Septimo et ultimo subjiciemus remedia, quibus vel tolli vel moderari possit hic abusus.

Caput I. Quo sensu a nobis vox fuci et ornatus sumatur.

2. Quoad primum igitur per fucum hic intelligimus cultum illum pulchritudinis, qui mulierum praesertim arte fieri solet vel ad cutis molliem et splendorem, vel ad colorem rubrum vel album mentiendum, vel ad oculorum pulchritudinem augendam, sive quum aquis acrioribus et abstergentibus vel aliis unguentis maculas faciei et pellis duritiam tollentibus et ei nitorem comparantibus utuntur, sive quum cerussa et purpurisso faciem linaunt et incrustant et stibio oculos suffundunt, sive quum pilos e ciliis et fronte evellunt, sive quum crines torquent vel alienis capillis utuntur.

viduitatis suae et lavit corpus suum et unxit se myro optimo et discriminavit crinem capitis sui et imposuit mitram super caput suum et induit se vestimentis jucunditatis suae induitque sandalia pedibus suis assumpsitque dextraliola et lilia et in aureas et annulos, et omnibus ornamentis suis ornavit se. Cui etiam Dominus contulit splendorem, quoniam omnis ista compositio non ex libidine, sed ex virtute pendebat. Et ideo Dominus hanc in illam pulchritudinem ampliavit, ut incomparabili decore omnium oculis appareret.⁴¹ Ex hoc loco non solum constat, sanctam Judith usam fuisse ornatum et furo in hoc opus decipiendi Holofernis, sed olim vivente marito similiter indutam fuisse, dicente scriptura: „Induit se vestimentis jucunditatis suae,“ et rursus: „Et omnibus ornamentis suis ornavit se.“

De Esther quoque sancta regina ait scriptura: „Die autem tertio deposuit vestimenta ornatus sui et circumdata est gloria sua. Quumque regio fulgeret habitu et invocasset omnium rectorem et salvatorem Deum, assumpsit duas famulas et super unam quidem innitebatur, quasi prae deliciis et nimia teneritudine corpus suum ferre non sustinens; altera autem famularum sequebatur dominam defluentia in humum indumenta sustentans. Ipsa autem roseo colore vultum perfusa et gratis ac nitentibus oculis tristem celabat animum et nimio timore contractum.“⁴² — In Ezechiele quoque Dominus alloquitur Judaeam exprobrans beneficia ei collata sub typo ornamentorum, quae honeste uxori dari solent, dicens: „Et lavi te aqua et emundavi sanguinem tuum ex te et unxi te oleo. Et vestivi te discoloribus et calceavi te janthino et cinxi te bysso et indui te subtilibus. Et ornavi te ornamento et dedi armillas in manibus tuis et torquem circa collum tuum. Et dedi in aurem super os tuum et circulos auri in tuis et coronam decoris in capite tuo. Et ornata es auro et argento et vestita es bysso et polymito et multicoloribus; similam et mel et oleum comedisti, et decora

¹ Judith. 10. 2. 3. 4.

² Esth. 15. 4—8.

facta es vehementer nimis et profecisti in regnum. Et egressum est nomen tuum in gentes propter speciem tuam, quia perfecta eras in decore meo, quem posueram super te.“⁴¹

David etiam sub typo sanctae reginae ecclesiam describens ait: „Astetit regina a dexteris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate.“⁴² Salomon quoque sub eodem typo in persona Christi ait ecclesiae quasi reginae: „Pulchrae sunt genae tuae sicut turritis, collum tuum sicut monilia. Murenulae aureae faciemus tibi, vermiculatas argento;“⁴³ quae alii sic vertunt: Venustae sunt genae tuae convenientibus ornamentis et collum tuum torquibus; ornamenta enim convenientia ex auro faciemus tibi, cum notis argenteis. De muliere quoque forti ait Salomon: „Stragulatam vestem fecit sibi. Bysus et purpura indumentum ejus.“⁴⁴ Sancta quoque femina Susanna, licet natura pulchra, balneo tamen et unguento utebatur; ait enim ancillis suis: „Afferte mihi oleum et smigmata et ostia pomarii claudite, ut laver.“⁴⁵ Sed haec ut antiqua putentur, quia revera multa licebant in veteri testamento, quae jam non licent.

Est etiam sententia Pauli dicentis ad Timotheum: „Similiter et mulieres in habitu ornato cum verecundia et sobrietate orantes se,“⁴⁶ ubi Paulus vult habitum ornatum, hoc est decentem et mundum, vult etiam mulieres ornare se, modo sobrie et cum verecundia id faciant.

5. Quod etiam ratio ipsa suadet. Quae enim viro conjuncta est mulier, et sobrie se ornat sine aliqua intentione prava, sed potius ea mente, ut placeat viro suo, judicans probabiliter id necessarium, ut alliciat ad amorem virum suum et usum conjugalem et ut ipsum ab alienis arceat, non solum non peccat, sed si in charitate sit, meretur sic modeste se fucans et ornans, modo maritus non prohibeat, sed potius (ut communiter fit) gaudeat. Ut

¹ Ezech. 16. 9—14.

² Ps. 44. 10.

³ Cant. 1. 9. 10.

⁴ Prov. 31. 22.

⁵ Dan. 13. 17.

⁶ I. Tim. 2. 9.

enim gaudet bonus agricola de recte culto agro, ita etiam maritus probus gaudere solet de honeste culta uxore sua. Quod quidem verum est non solum de vestium ornatu, sed etiam de aliquali fuco.

Idem etiam licere probatur, si fucus vel ornamentum adhibeatur ad tegendam aliquam notabilem foeditatem, praesertim si maritum a se avertere possit, ut D. Thomas ait.¹ Quod Abulensis² etiam limitat: ubi fucus non sit contra consuetudinem regionis. Alius etiam limitat ad turpitudinem causatam ex aliquo accidenti; nam si naturalis esset, deberet quis contentari divina distributione et nolle corrigere opus ejus. Tertio limitandum est, modo fucus non excedat necessitatem tegendae foeditatis, sed sit tantus, quantum tectio ipsa exigit.

Caput IV. Quando venialiter per fucum et ornatum peccetur.

6. Quartum ex propositis etiam probatur, nempe ornatum et fucum quandoque cum solo peccato veniali adhiberi. Nam si intentio ornantis se et fucantis non sit alios allicere ad peccatum mortale, nec excessus sit tantus, ut sit contra Dei vel sui vel proximi charitatem, nec affectio sit tanta, ut in eo ornatu vel fuco constituatur ultimus finis, et cum his omnibus sit aliqualis excessus in ornatu vel fuco vel in ipsa affectione ad ipsum, ut illis accidit, qui ob gloriam venialem aliquantulum excedunt in his modum: committitur tunc quidem peccatum veniale ob dictum excessum in intentione vel affectu vel ornatu ipso, sed non peccatum mortale, quia error, ut supponitur, non est tantus, ut charitatem tollat, sine quo non committitur peccatum mortale.

¹ II. II. qu. 169. art. 2.

² Ms. I. mendose *Abulensis*, quoties hoc nomen occurrit. Significatur Alphonsus Tostatus, episcopus Abulensis (Avila), qui in suis commentariis in Matthaeum (ad cap. 11.) de ornatu mulierum agit. Edit. Venet. 1728 T. 21. p. 455.

Caput V. Saepe peccata mortalia per fucum et ornatum committi.

7. Quinto probandum erat, saepe in hoc committi peccatum mortale. Quod ut ostendatur, primo afferemus casus, in quibus fere sine controversia est peccatum mortale; deinde in genere ostendemus, accidere solere multa peccata mortalia in hoc fucei et ornatus abusu.

Primus igitur casus est, quum quis se fucat in contemptum creatoris, ut quum uxor fucat vel ornat se, despiciens formam sibi a Deo datam, quasi sibi non bene provisum fuerit, querula de divina providentia vult aliam quasi meliorem pulchritudinem superinducere, quod plane mortale est, ut D. Thomas¹ ait, quia contra charitatem Dei est, eum contemnere, vilipendendo ejus fabricam.

Secundus casus est, quum uxor fucat vel ornat se, etiam modeste, intentione tamen prava alliciendi ad sui mortalem concupiscentiam vel virum suum vel alios a viro suo; hoc enim est contra proximi charitatem, quem inducere vult in mortale peccatum, licet ipsa nolit aliis a viro suo copiam sui facere, quia² satis est velle, quod in sola concupiscentia mortaliter peccent. Tunc autem intendit, ut vir suus se mortaliter concupiscat, quando intendit, ut ita ad se accedat, ut paratus esset accedere, licet non esset sua. Quod tamen rarissime putandum est accidere, quia communiter non hoc intendunt uxores, sed potius refugiunt, et solae volunt frui maritis.

Tertius casus est, quum uxor se fucat, ut inducat maritum ad honestum amorem et alios ad inhonestum; ex hac enim secunda parte mortale est.

8. Quartus casus est, quum quis ea intentione se ornat vel fucat, ut in ornatu vel fuco etiam honesto ponat ultimum finem. Id enim est contra charitatem Dei, qui plus omnibus creaturis est amandus. Judicia autem, quod in his ponatur ultimus finis, sunt duo; 1um quum major cura et diligentia et affectio ponitur in ornatu corporis, quam in animae salute; 2um quando paratus est quis propter

¹ L. c.

² Ms. I. *at quia*.